

Miljöbilssituationen i Forshaga

5 stjärnor av 10 möjliga

-

En granskning av Gröna Bilister

September 2005

Inledning

Växthuseffekten skenar, med snabba klimatförändringar och allt våldsammare väder som följd. En huvudanledning till Sveriges bidrag av den ökande växthuseffekten är att trafikens utsläpp fortsätter att öka, medan andra sektors utsläpp har stagnerat eller börjat minska. Statens Institut för Kommunikationsanalys (SIKA) har beräknat att trafiksektorns koldioxidutsläpp kommer att öka med 10 procent till år 2010, jämfört med år 1990. Om trafikens utsläpp istället hålls oförändrade, innebär det enligt samma källa att Sveriges totala koldioxidutsläpp minskar med nio procent.

EU har två konkreta mål med bäring på transporter med personbil:

- 1) Använd mängd förnyelsebara drivmedel ska 2010 uppgå till minst 5,75 procent av den totala marknaden för drivmedel.
- 2) Det genomsnittliga utsläppet av fossil koldioxid från personbilar ska 2010 vara max 120 g/km.

Varje land har ett ansvar att leva upp till målen och målen bör också gälla för det lokala miljöarbetet. Riksdag och regering har också slagit fast att det finns ett sektorsansvar, innebärande att även trafikens koldioxidutsläpp måste minska.

Bilismen är tongivande också för andra utsläpp av miljö- och hälsoskadliga ämnen, som resulterar i bland annat allergier, cancer och bullerrelaterad stress. Forshaga kommun slår själva fast att ” För samtliga transportslag, utom järnväg, är fossila bränslen av olika slag helt dominerande. Det är främst detta som gör att transportsektorn är en stor och i många fall helt dominerande källa till många miljöproblem. De vanligaste utsläppen från bilar är koldioxid, kolmonoxid, kolväten och kväveoxider.”¹

Utifrån detta står det klart att en minskad och miljövänligare bilism bör vara en viktig samhällelig prioritering, i linje med Gröna Bilisters arbete.

Gröna Bilister granskar vilket ansvar kommuner tar för att minska bilismens miljö- och hälsopåverkan, kombinerat med en granskning av andra tongivande aktörer inom kommunen. Granskningen tjänar som vägledning för de lokala aktörer som vill bidra aktivt till ett bättre lokalt miljöarbete inom bilismområdet.

Kommunala mål och visioner

Kommunala mål för trafikens miljöpåverkan innebär inte i sig någon miljöförbättring är praktisk handling som räknas och som Gröna Bilister betygsätter. Men vi ändå de relevanta kommunala målen, eftersom de har betydelse för:

- Medborgare som kan begära att målen uppfylls.
- Miljöengagerade politiker och tjänstemän som kan hänvisa till antagna driva igenom en miljöriktig trafikpolitik.

¹ [http://www.forshaga.se/portal031003/webfiles.nsf/\(lookup\)/maldok/\\$file/maldok.pdf](http://www.forshaga.se/portal031003/webfiles.nsf/(lookup)/maldok/$file/maldok.pdf).

- Oppositionspolitiker som kan bevaka att den politiska majoriteten uppfyller avgivna löften och politiskt beslutade åtgärder.
- Journalister som kan kritiskt granska om beslutade mål uppfylls.

Forshaga strävar efter ett ekologiskt hållbart samhälle, vilket de definierar som:

- Ämnen från jordskorpan får inte systematiskt öka i naturen.

Det betyder att olja, metaller och andra mineraler får inte utvinnas i högre takt än vad som motsvaras av den långsamma fastläggningen av mineralerna till jordskorpan.

- Ämnen från samhällets produktion får inte systematisk öka i naturen.

Det betyder att vi inte själva får framställa ämnen, avsiktligt eller oavsiktligt, i högre takt än de kan brytas ner av naturen eller läggas fast i jordskorpan.

- Det fysiska underlaget för naturens kretslopp och mångfald får inte systematiskt utarmas.

Det betyder att naturen inte får skadas eller undanrängas och att vi inte får hämta mer ur naturen än vad som kan återskapas.

- Effektiv och rättvis resursomsättning.

Det betyder att mänskliga behov måste uppfyllas med så effektiva metoder som möjligt, innefattande en rättvis resursfördelning.

- Kommunens lokala Agenda 21-dokument slår fast att ” Produktion av energi från fossila bränslen och drivmedel ska minska med minst 50 % till år 2010.”² Samma dokument anger att:
- Antalet personer som pendlar ensamma med egen bil ska minska med 30% till år 2010.
- Långväga tjänsteresor ska om det är möjligt ske med tåg.
- Kommunens egna bilar ska successivt gå över till alkylat eller annat miljövänligare bränsle.

I Agenda 21-processen framförde allmänheten förslag om att byta ut kommunens fordon till miljöbilar samt att inrätta en bilpool.

Kommunen miljödiplomerar företag, med innebörden att ”Alla deltagare har under kursens gång genomfört en miljöutredning, formulerat och antagit en miljöpolicy, tagit fram ett förbättringsprogram samt producerat ett reklammaterial med miljöanknytning. Sist, men inte minst, har alla - även tidigare års kursdeltagare - genomfört minst en konkret

² Forshaga Agenda 21 – där alla har en chans.

[http://www.forshaga.se/portal031003/webfiles.nsf/\(lookup\)/maldok/\\$file/maldok.pdf](http://www.forshaga.se/portal031003/webfiles.nsf/(lookup)/maldok/$file/maldok.pdf).

miljöförbättringsåtgärd!". Diplomeringsen innehåller ingen konkret åtgärd för miljöbilism men kan stimulera sådan utveckling.

Forshaga har gemensam miljö- och byggförvaltning med Munkfors, ekokommun sedan 1995. Förvaltningen har som övergripande policy att "De beslut som fattas i nämnden ska vara förenliga med grundtankarna i Agenda 21 och sträva mot ett hållbart samhälle."

Bilnehav och utbildning

Kommunens eget bilnehav är av stor betydelse för bilismens totala miljöpåverkan kommunen, bl.a. för att:

- Kommunbilar går ofta relativt långa sträckor (t.ex. de som används av hemtjänst eller gatukontor), innebärande att miljövinsten per bil är större för dessa för genomsnittet privatägda.
- Kommunen kan vara föregångare i inköp av miljöbilar och då stimulera bilhandeln att ta hem och marknadsföra dessa bilar.
- Kommunen köper tillräckliga volymer bilar för att komma förbi "hönan situationen"; privatpersoner kan tvingas avstå från att t.ex. köpa en etanolbil att det lokalt saknas tankmöjligheter, men kommunen kan med sina fordon stimulera fram att det etableras sådana tankmöjligheter. Exempelvis har OKQ8 angett att de vid drygt tio etanolbilar på en ort är beredda att erbjuda etanoltank.
- Kommunen servar normalt sett sina bilar föredömligt, innebärande att det par år kommer ut miljöbilar i gott skick på andrahandsmarknaden.

Forshaga kommun har redan i nittioalets Agenda 21-dokument beslutat sig för att övergå till miljöfordon. Kommunen anger dock att det i deras fordonspark på 80 personbilar ännu inte finns en enda miljöbil. Kommunen köper framför allt arbetsmaskiner, medan fordonen för persontransporter leasas tillsammans med ett antal andra Värmlandskommuner. Här ställs ett antal miljökrav som dock inte omfattar bränslet. Kommunen anger att miljökraven höjs i den pågående upphandlingen, där miljöbilar (etanol- och hybridbilar) upphandlas enligt separat avtal.

Kommunen hade en hybriddriven Toyota Prius på prov under 2004, men leasingkostnaden bedöms vara alltför hög i relation till miljövinsten, som är begränsad i landsvägstrafik.

Forshaga anger att alla bensindrivna bilar kommunen äger ska kunna köras på 30 % etanolinblandning. I dagsläget saknar detta praktisk betydelse, eftersom ett sådant bränsle inte finns att tillgå, men kommuner som går före och begär såväl sådana fordon som ett sådant bränsle bidrar till att förbättra den fossilbränsle drivna bilens miljöprestanda.

Forshaga kommun saknar helt förmånsbilar, vilket är positivt ur miljösynpunkt. Alla kommunanställda har tillgång till bil i tjänsten via kommunen, vilket minskar behovet av att åka med egen bil och därmed ökar möjligheterna att snabbt minska miljöpåverkan genom ett systematiskt fordonsbyte.

Kommunen har planerat att under åren 2005-06 utbilda stora delar av personalen i sparsam körning, med möjligheter att minska den genomsnittliga bränsleförbrukningen och därmed kommunens bränslenota med upp till 15 procent. I samband med bilfria dagen den 22 september får kommunens samtliga anställda pröva ecodriving. Varje förvaltning väljer därefter själv och utifrån sin egen budget hur man går vidare.

Upphandlingskrav

Genom att ställa miljörelaterade krav när kommunen upphandlar transporter, kan kommunen till en mycket låg kostnad stimulera fram en positiv utveckling. Då t.ex. färdtjänst och skolskjuts vanligen körs av taxibolag, får kraven dessutom effekter på sektorer som kommunen normalt sett inte påverkar. Miljöeffekten blir dessutom stor, eftersom dessa fordon kör väsentligt mer än genomsnittsbilen – en taxibil motsvarar i runda tal tio privatägda bilar vad gäller körsträcka och utsläpp.

Färdtjänst och sjukresor upphandlas via Värmlandstrafik, med gemensamt avtal för 13 Kommuner. Nu gällande avtal från 2000 ger miljöbonus med 5 % för användning av biobränsle, 3 % om bilen har katalysator (partikelfilter för diesel), uppfyller miljöklass 2005, har propylenglykol i kylare och förare utbildade i ecodriving (sparsam körning) samt 3 % för godkänt miljöledningssystem. Bonusen innebär att offererat pris reduceras med Angiven procentsats innan det jämförs med övriga offerter, med ett tak på 11 % avräkning.

Kommunen upphandlar själv skolskjutsar, senast tidigare i år. I avtalet finns tämligen allmänna miljöskrivningar:

”Beställaren kommer att väga in miljöaspekter vid val av entreprenörer. Miljödeklaration skall lämnas för varje fordon som kommer att användas vid utförandet av entreprenaden eller nyanskaffas under avtalsperioden. Vid förändring av fordonsparken skall ny miljödeklaration för berört fordon inlämnas utan anmodan från beställaren. Tunga fordon över 3,5 ton skall vara utrustade med Euro II-motorer eller bättre. När fordonen drivs med bensen- eller diesel skall entreprenören alltid använda bästa miljöklassade diesel eller bästa miljöklassade bensen.”

Stimulans till medborgarna

Huvuddelen av trafikarbetet genomförs inte av kommunen eller kommunens leverantörer, utan av kommunens medborgare. För att minska denna del av trafikens miljöproblem, är det viktigt att stimulera medborgarna att göra rätt. Det innebär bl.a. att:

- Medborgarna bör stimuleras att köra miljöbil.
- Medborgarna bör stimuleras att tanka förnybara bränslen.
- Medborgarna bör informeras om hur man kör snålt och miljövänligt.

När Gröna Bilister har granskat landets kommuner, har vi huvudsakligen funnit följande typer av stimulans till medborgarna:

- Ekonomisk stimulans vid inköp av miljöbil, t.ex. delfinansiering av merkostnaden för gasbil eller bränslecheck.
- Ekonomisk stimulans vid användande av miljöbil, t.ex. gratis parkering.

- Information till medborgarna såsom miljöbilsvisningar, nyhetsbrev etc.
- Utbildning till medborgare, t.ex. i sparsam körning.
- Möjlighet att gå med i bilpool.
- Kommunala företrädare som goda föredömen.

Forshaga har arbetat aktivt med att informera kommuninvånarna om hur de som bilister kan minska sin miljöpåverkan. Kommunen har fyra år i rad uppmärksammat Europeiska Miljötrafikantveckan, bl.a. med en bilfri dag där alternativa bränslen och "miljöbilar" visats upp. Kommunen har återkommande förmedlat trafikrelaterade miljötips till den egna personalen, via intranät och personaltidning, samt till allmänheten via kommundidning, mässor och kampanjer. Media har på kommunens initiativ lyft fram privatpersoner och företagare som kör "miljövänligt".

De miljödiplomerade företagen har gemensamt arbetat för minskad miljöbelastning från trafiken, bl.a. genom att upplysa om möjlighet att köpa miljöbil.

För att stimulera arbetspendling med buss eller samåkning har kommunen iordningställt en pendlingsparkering med motorvärmare för åtta fordon (delfinansierat med statliga LIP-medel).

Bilförsäljning

För att kommuninvånarna ska kunna ta miljöbilsansvar är det av stor betydelse att det går att köpa miljöbil inom den egna kommunen eller i grannkommunerna – endast få är beredda att åka långa sträckor för att köpa en miljövänligare bil. Där bilarna finns, är det också av stor betydelse att de faktiskt finns inne, kan provköras och finns med i den lokala bilhandelns marknadsföring. På denna punkt har Gröna Bilister funnit mycket stora skillnader mellan olika generalagenters och återförsäljares inställning och motivation.

Möjligheterna att köpa miljöbil är goda i Värmland. Samtliga dominerande märken finns på plats och flertalet har jämfört med Gröna Bilisters granskning våren 2004 tagit ett större ansvar för att lagerhålla och visa fram sina miljöbilar.

Ford står för huvuddelen av miljöbilsförsäljningen i Värmland, liksom i landet som helhet, genom modellen Focus FFV. Merparten av Focusförsäljningen består av FFV-modellen som kan köras på etanol eller bensin.

Saabs återförsäljare i Dalarna säljer sedan någon månad tillbaks etanolmodellen 9-5 BioPower med stor framgång.

Volvos återförsäljare anger att de märker av ett ökat intresse för miljöbilar, särskilt genom att de i slutet av året kommer att börja sälja etanolfordon.

Toyota har sålt ett antal av elhybridbilen Prius, där väntetiden tidvis varit närmare ett år men nu är nere på ett par månader.

Bränsletillgång

För att miljöbilen som kan tankas på förnybara bränslen ska ge någon faktisk miljövinst, är det givetvis nödvändigt att den inte tankas med bensin eller diesel – etanol- (flexifuel), gas- (bifuel) och RME-fordon erbjuder alla denna möjlighet, med borttappat miljönytta som

följd. Kommuner kan aktivt medverka till att tankställen etableras, dels genom att själva stå för ett tillräckligt underlag för att något bensinbolag ska erbjuda sig att sälja bränslet (gäller vanligen etanol), dels genom att själv tillverka bränslet (gäller vanligen biogas).

Inom Forshagas kommun finns inga goda möjligheter att tanka etanol eller biogas. Kommunen har försökt att få etablering av tankställen, men har inte fått gehör hos bensinbolagen. Närmaste tankställe för etanol är i Karlstad, 25 km bort, med ytterligare tankmöjligheter i Arvika och Sunne. Biogas finns inte i Värmland.

Kommunen bedömer det inte vara ekonomiskt försvarbart att investera i särskilda miljöfordon så länge tankmöjligheter saknas.

Forshaga kommun kräver att de fordon man köper ska kunna drivas med 30 procent etanol, ett krav som om det omfattas av flera kommuner kan leda till en positiv utveckling på fordons- och bränslesidan. Kravet är i linje Örebro kommun som begär en successivt ökande andel etanol i konventionell bensin och RME (rapsmetylester) i konventionell diesel, med betydande miljöfördelar till ringa kostnad.

Slutsatser och rekommendationer

Forshaga kommun får fem av tio stjärnor möjliga från Gröna Bilister. Det positiva är:

- Kravet att fordon som köps eller leasas ska kunna köas på 30 procent etanol.
- Särskild del om miljöbilar i pågående upphandling av leasingbilar.
- Samarbete med andra kommuner i länet för att kunna höja miljöribban.
- Miljöbonus på länsnivå för transportleverantörer som uppfyller miljökrav.
- Vissa miljökrav i kommunens upphandling av skolskjuts.
- Avsaknad av förmånsbilar.
- Aktivt arbete för etablering av etanolpump.
- Påbörjad utbildning av kommunanställda i sparsam körning.
- Ambitiös och mångfacetterad information till kommunanställda och allmänhet om miljövänligare bilism.

Det som fattas för ett högre betyg är framför allt:

- Inköp av miljöbilar. Flexifuelbilar kostar i dagsläget inget extra i inköp, kan köras på bensin så länge det inte finns etanol i kommunen, ger kommunen ett bättre förhandlingsläge gentemot bensinbolagen och innebär att kommunen står väl rustad den dag en etanolpump etableras, t.ex. genom det nu aktualiserade lagkravet.
- Någon form av stimulans för medborgarna att välja miljöbil – delfinansiering vid nybilsinköp, bästa p-platserna etc.
- Miljöbilskrav (dvs förnybara bränslen) på kommunens inköp av skolskjuts.

- Bilpoolsförsök, i enlighet med Agenda 21-dokumentet.

Denna rapport är framtagen av Gröna Bilister med finansiellt stöd av Naturvårdsverket. Rapporten är baserad på enkätsvar från planeringssekreterare Börje Hällström, kompletterat med granskning av relevanta dokument från kommunen. För ytterligare information, kontakta Mattias Goldmann, mattias.goldmann@gronabilister.se. Se även www.gronabilister.se.